

Murphys knapp, en sinnrik konstruktion benämnd efter sin uppfinnare, en kirurg i Chicago.

Oskar Forssell (t v) opererade Johanna, men var nogga med att få tillbaka sina »knappar».

”Murphys knapp” blev räddningen för sjukhusbiträdet fröken Johanna

En dag i mars 1995 träffade jag en äldre dam som berättade en märklig historia om när hennes mamma Johanna vid sekelskiftet blev opererad på Piteå lasarett.

Vid 19 års ålder började Johanna som köksbiträde på Piteå lasarett. Hon fick bli bära matbrickor till pa-

tienterna. För att orka de stora brickorna tog hon stöd mot magen, vilket gjorde att hon fick en förträngning i magmunnen.

Hon opererades av doktor Oskar Forssell, lasarettsläkare i Piteå 1897–1929, som efteråt berättade hur han hade gjort. Han hade kapat tarmen och satt in två ringar, en på vardera änden, som han sedan hade skruvat eller gängat ihop. När skarven hade läkt skulle ringarna komma ut »den naturliga vägen». Nu var det bara så, att ringarna var dyra och doktor Forssell ville ha tillbaka dem. Därför måste Johanna undersöka noga efter varje toalettbesök till dess ringarna kom ut, och det gjorde de – ett år och nio dagar senare. Johanna blev helt bra och lämnade tillbaka ringarna.

Doktor Forssell opererade ännu en patient med ringarna, men denna gång fick han aldrig tillbaka dem.

Lasarettets patientjournaler från den tiden finns bevarade, och jag kunde finna doktor Forssells anteckningar om Johanna. Hon lades in på

lasarettet med diagnosen »Ulcus ventriculi c. stenosis pylori». En vecka senare opererade Forssell henne i kloroformeternarkos. Den kortfattade journalanteckningen lyder: »Gastroenterostomia posterior (Murphys knapp). Knappen ej levererad vid utskrifningen. Ater hvad som helst. Ökade 3 kg på 14 dagar.»

Forssell hade använt Murphys knapp, som var en uppfinning av en kirurg med samma namn i Chicago. Knappen bestod av två ihåliga cylindrar som låstes i varandra när de fördes samman. Vid operationen infördes den ena cylindern genom ett hål i magsäcken och den andra genom ett hål i tunntarmen och fästes vid dessa med suturer. Därefter sköts de två delarna in i varandra och förbindelsen var klar. När »skarven» hade läkt stöttes knappen ut i tarmen och kom ut den naturliga vägen.

Åke Berggren
verksamhetschef,
kvinnokliniken, Piteå
Älvdals sjukhus

MEDICIN HISTORISK

Medicinhistoriska ögonblicksbilder, i form av en kort text till en bra bild, välkomnas!

»Medicinhistorisk paus»
Läkartidningen
Box 5603
114 86 Stockholm

Redaktör:
Kristina Räf